

Učiteľ musí byť aktívny vo všetkých troch oblastiach

Rudolf Steiner

Zdroj: GA 192 [12], str. 120, 2/1991, 18.05.1919

Kto dnes trochu pozoruje svet z antroposofických východísk, o ktorých sa tu tak často hovorilo, ten dokáže konkrétne premýšľať o tom, čo tu existuje. Hľadá na Západ, hľadá na Východ a môže si vytýčiť úlohy na základe konkrétneho pozorovania. Na Západe vidí onen angloamerický svet, veľké politické impulzy, ktoré nás, Stredoeurópanov, poškodili, ktoré sú však ďalekosiahle a odohrávajú sa niekoľko desaťročí - azda aj dlhšie, ale možno ich len počas niekoľkých desaťročí sledovať. Áno, všetky tieto veľké impulzy, ktoré sú prítomné v politickom živote novšej doby, vzišli z angloamerického obyvateľstva, lebo ono vždy vedelo počítať s historickými silami. Keď som sa počas vojny pokúšal s týmito vecami oboznámiť niektorých ľudí, hovoril som im: odolať silám vychádzajúcim zo Západu môžeme len pomocou podobných síl získaných z historických impulzov. Ale oni ma vtedy vysmiali, pretože u nás nikto nemá vieru vo veľké historické impulzy.

Kto rozumie tomu, ako správne študovať Západ - pokiaľ sa jedná o angloamerický Západ - ten tam nachádza súhrn inštinktov ľudstva, súhrn impulzov, ktoré pochádzajú z historického života. Všetky tieto impulzy v rámci angloamerikanizmu majú politicko-hospodárske zafarbenie, všetky myslia politicky tak, že sa politicky zmysľá o hospodárstve. Ale teraz tu existuje jedna zvláštnosť - a to táto: vy viete, že keď hovoríme o hospodárskych záležitostiach, tak žiadame, aby v nich v budúcnosti vládlo bratstvo; a práve ono bolo vyhnané zo západného imperialistického politicko-hospodárskeho úsilia. Bratstvo tu bolo priam vynechané, bolo vylúčené. Preto prijalo to, čo tu žilo, výrazné kapitalistické črty.

Bratstvo sa vyvinulo na Východe. Kto študuje Východ podľa jeho celkového duchovno-duševného rázu, ten vie, že tam skutočne z ľudí vyviera zmysel pre bratstvo. A tak bola zvláštnosťou Západu záplava hospodárskeho života pod vplyvom „nebratstva” s tendenciou ku kapitalizmu, na Východe zase bratstvo bez hospodárstva; oboje bolo držané od seba Strednou Európou, teda prostredníctvom nás. Máme úlohu - a to je to, čo by mal vedieť predovšetkým učiteľ - máme úlohu synteticky spojiť bratstvo východu s „nebratstvom”, zato však hospodárskym spôsobom myslenia Západu. Keď toto uskutočňujeme, potom socializujeme v svetovom zmysle.

A opäť hľadáme na Východ použiv správne východiská. Vidíme tam vznešený duchovný život, prítomný už odpradáva. Len ten, kto nechápe Rabíndranátha Thákura, by mohol tvrdiť, že tento život už odumrel. Tam človek žije duchovno-politický život. Ten je na Východe. Kde je jeho protipól? Ten je vskutku zase na Západe. Lebo tomuto duchovno-politickému životu Východu niečo chýba: sloboda. Je tam spútanosť, ktorá zachádza až k izolovaniu sa človeka do hrahma alebo do nirvány. To je opakom všetkej slobody. Slobodu si na druhej strane pre seba vydobyl Západ. My sme uprostred medzi týmito dvoma pólmi, my ich musíme synteticky integrovať. To môžeme len vtedy, keď v živote jasne rozoznávame slobodu a bratstvo, a ešte máme aj rovnosť. Nesmieme našu úlohu chápať len tak, že všetko sa hodí všetkým. Lebo abstraktné myslenie je skazou všetkého úsilia o realitu. Ľudia, ktorí veria, že by sa mohol na celej planéte nastoliť jednotný abstraktný ideál alebo stanoviť nejaký spoločenský poriadok, ktorý by bol naveky platný, ruínujú všetko myslenie, ktoré je primerané skutočnosti. Je to nielen nezmysel, ale hriech voči skutočnosti, pretože každý úsek priestoru a času má svoju vlastnú úlohu, ktorú človek musí rozpoznať. Potom ale nesmie byť príliš lenivý na to, aby poukázal na skutočne konkrétne ľudské vzťahy. Potom človek musí rozpoznať svoju úlohu tým, že sa snaží pochopiť skutočnosť prostredníctvom jej rozumného štúdia. Novšia ľudová pedagogika nás stále viac odvádza preč od takého rozumného štúdia skutočnosti. O takomto konkrétnom prístupe k javom nechce nič vedieť. Pretože práve tu začína oblasť, kde sa človek cíti neistý. Ľudia by dnes chceli namiesto charakterizovania definovať. Chceli by do seba prijať útvary skutočnosti namiesto toho, aby tieto útvary skutočnosti vzali len ako symptómy vyjadrujúce to, čo spočíva v hlbších impulzoch. To, o čom dnes hovorím, má byť získavané z oblasti, z ktorej by sa dnes malo hovoriť pedagogicky. Najlepšími vychovávateľmi a učiteľmi nie sú ľudia, ktorí zložili skúšku z vedomostí v tom či onom odbore, ale tí, ktorí dokážu najlepšie vstupovať do onej oblasti. Vedomosti si môžu načítať z príručky alebo sa na vyučovaciu hodinu môžu pripraviť z konverzačného slovníka. Malo by sa vziať do úvahy to, čím sú ako ľudia, to je to, čo by malo pre budúce skúšky prichádzať do úvahy. Tento duchovný život v pedagogickej podobe si už sám zo seba vyžaduje, aby sa človek pripravoval pre kultúrny život nielen v nejakom jednostrannom zmysle, ale aby skutočne stál ako duchovne činný vo všetkých troch odvetviach ľudského bytia. Nerozpakujem sa povedať, že ten, kto nikdy nepracoval rukami, nemôže vidieť žiadnu pravdu v správnom svetle, nikdy nebude stáť správne v duchovnom živote. Malo by sa dosiahnuť to, aby v trojčlennom sociálnom organizme človek prechádzal sem a tam, aby nadviazal reálne vzťahy ku všetkým trom článkom tohto organizmu, aby bol pracujúcim, skutočne pracujúcim vo všetkých troch článkoch. Možnosti, ach, tie sa budú ponúkať samé. Ale mať zmysel pre také niečo - práve to je treba dostať najmä do hláv budúcich mladých tvorcov.